

Ethische Code Dhammadipa

[versie augustus 2016]

1 Sila

1.1 Begrip Sila

Sila betekent moraliteit, deugd of goede gewoonte en staat voor een leefwijze volgens de Dhamma. In het Boeddhisme refereert Sila naar geformaliseerde morele regels met betrekking tot menselijk handelen. De morele uitgangspunten vormen samen de norm voor de geestelijke training en de regelethiek.

Sila is onderdeel van de oefenweg naar verlichting, bevrijding of Nibbana. Boeddhisten nemen de oefening en de regels zelf op zich, passend bij het niveau van hun spirituele voortgang.

1.2 Aard van Sila

De boeddhistische ethiek is een gezindheidsethiek: de intentie van de daden staat voorop. Deze ethiek bepaalt ook hoe het met de training verder gaat. Goede intenties leiden tot goede ervaringen, slechte intenties leiden tot slechte ervaringen, conform de wet van oorzaak en gevolg, Kamma¹ en Vipakka². Het gedrag en geweten van yogi's worden gezuiverd naarmate zij vorderen op het spirituele pad. Deze zuivering vindt niet alleen plaats door Sila/ethiek, maar ook door meditatie en ascetische beoefening.

1.3 Bereik van Sila

Sila is onderdeel van het nobele, achtvoudige pad. Denk hierbij aan juist spreken, juist handelen en een juiste levensonderhoud. Een juiste beoefening van deze drie leidt tot zuivering van gedrag en dat geeft de basis voor nog verdere zuivering.

Sila begint bij de aanvang van spirituele training en eindigt bij het verdwijnen van alle Āsava³ en de tien bindingen⁴ van de persoonlijkheid. In die zin is Sila geen middel om andere mensen te beoordelen, veroordelen of manipuleren, maar een maatstaf voor de eigen ontwikkeling. Sila is niet alleen een gevolg van de graduele vorming van inzicht in de aard van het bestaan, maar ook een geleidelijk in sterkte toenemende morele eigenschap. Van beginnende parami naar het middel upa parami en uiteindelijk naar de voltooide staat van paramattha parami⁵ (zie verder **1.4 Doel van Sila**).

Bij **Parami Sila** worden de morele regels aanvaard, omdat het goede van de regels begrepen wordt. Bij het beoefenen kunnen nog wel bezwarende gevoelens optreden.

Upa Parami Sila is het niveau waarbij geen bezwarende gevoelens meer ontstaan tijdens de beoefening. Er ontstaat juist vreugde.

Bij **Paramattha Sila** komen geen bezwarende gevoelens en geen vreugde meer op. De geest is volledig gelijkmoedig ten opzichte van de beoefening van de morele regels. Deze zijn geen externe normen meer, maar een ultieme eigenschap geworden. Dat wil zeggen dat de regels volledig zijn geïnternaliseerd.

¹ Handelen, opzettelijk of onopzettelijk door intentie bewogen (actie).

² Vrucht van het handelen (reactie/gevolg).

³ Overwoekeringen: de geestelijke neiging tot het verrichten van onheilzame daden en het bezitten van onheilzame zienswijzen. Er zijn er vier in totaal: kamma- ; bhava- ; ditthi- ; avijja āsava. Āsava Sutta (A 6.58); Sabb'āsava Sutta (MN 2)

⁴ Samyojana dasa: 1. Geloven in een zelf (sakkaya ditthi); 2. Twijfel (vicikiccha); 3. Gehechtheid aan ceremonieën en rituelen (Sīlabbata paramasa); 4. Zintuiglijke bevrediging (kamaraga); 5. Walging (pattigha); 6. Verlangen naar een materieel bestaan (rupa raga) ; 7. Verlangen naar vormloos bestaan (arupa raga); 8. Zelfdunk (mana); 9. Onrust (uddhacca); en 10. Onwetendheid (avijja).

⁵ Zie noot 6.

1.4 Doel van Sila

Het doel van Sila is de zuivering van de geest en het menselijk handelen. Het leidt tot verkrijging van heilzame vruchten. De zuiverheid van geest en de accumulatie van heilzame vruchten vormen samen een van de Tien Parami⁶. En de parami vormen de pilaren voor de bevrijding of het bereiken van Nibbana. In gemeenschappen van beoefenaren (sangha's) heeft Sila nog een ander doel. In de sangha's regelt Sila de wisselwerking tussen de beoefenaren om zo een harmonische en vreedzame gemeenschap te kunnen vormen.

1.5 Functie van Sila

Sila fungeert als leidraad om uit onwetendheid verder te kunnen ontwikkelen: van een heilzame staat naar de algehele bevrijding van het Samsara-bestaan. De hoeveelheid en zwaarte van de Sila-normen correspondeert met de gekozen meditatievorm en de bereikte staat van zuivering. Er bestaan vier stadia van verlichting. Pas in het laatste stadium (dat van de *arahat*) is het gedrag volledig zuiver oftewel geheel vrij van onheilzame intenties, overwoekeringen en Samsara-bindingen. In het derde stadium is de persoon vrij van wereldse bindingen. Wie het eerste of tweede stadium van verlichting heeft bereikt, heeft kennis gemaakt met het bovenwereldse. Maar degene is nog wel onderhevig aan onheilzame intenties en overwoekeringen samengevat in de drie wortels van het lijden: begeerte, afkeer en onwetendheid.

2 Bewaking van de ethiek

2.1 Regelethiek en bewaken van de zintuigdeuren

Naast de regelethiek, waar de regels door de boeddhist zelf op zich genomen worden, bestaat er een andere Sila: die van de beheersing van de zintuigen⁷.

Dat houdt in dat de persoon scherp oplet of er geen onheilzame intenties ontstaan ten gevolge van de vele informatie die via de zintuigen binnen komt. Als de oplettendheid goed werkt, maakt deze vorm van ethiek de regels overbodig. Let wel, zolang men nog geen *anagami* (derde verlichtingsstadium) of *arahat* (vierde en laatste verlichtingsstadium) is, mag men de regels niet overboord gooien. Dit omdat de bezoedelingen nog niet volledig uitgeroeid zijn. Verder is oplettendheid een bewustzijnsfactor waarover je als persoon niet de controle hebt.

Vele ontsporingen van leraren vinden plaats doordat de leraar zich te snel boven de regels verheven voelt.

2.2 Letten op elkaar

Ontsporing kan ook voorkomen als iemand geïsoleerd raakt van de beschermende invloed van medebeoefenaren, de monniken- of lerarengemeenschap. Daarom is het belangrijk dat Dhammadipa begeleiderbijeenkomsten heeft, waarbij leraren, begeleiders en vrijwilligers elkaar op ethische kwesties kunnen aanspreken.

2.3 Garanties en Leefregels

Vanwege de menselijke natuur kunnen er geen garanties gegeven worden voor het voorkómen van overtredingen. Welke regels er ook opgesteld worden, zij kunnen altijd overtreden worden. Het bestaan van ethische regels binnen een gemeenschap biedt een zekere veiligheid en geeft een moreel kader. De begeleiders en leraren worden geacht zich binnen dit kader te bewegen. Zo vormt het een handvat voor morele training en onderlinge harmonie. Een ethische code is een teken dat er aandacht is voor problemen rond onheilzaam gedrag.

⁶ Onmetelikheden, tien in aantal: 1. *Dana parami*: gulheid, vrijgevigheid, zichzelf geven aan anderen; 2. *Sila parami*: deugd, moraal, juist gedrag; 3. *Nekhamma parami*: afstand nemen, loslaten; 4. *Pañña parami*: transcendentale wijsheid, inzicht; 5. *Viriya parami*: energie, ijver; 6. *Khanti parami*: geduld, tolerantie; 7. *Sacca parami*: eerlijkheid, streven naar waarheid; 8. *Aditthana parami*: volharding, doorzettingsvermogen, determinatie; 9. *Metta parami*: vriendelijkheid, liefde; 10. *Upekkha parami*: kalmte, rust, gelijkmoedigheid.

⁷ *Indriya samvara* genoemd, het bewaken van de zes poorten van de zintuigen. Is de toepassing van de Satisamvara dat een onderdeel vormt van de in totaal vijf samvara: sila -; sati-, ñana-; viriya- en khantiamvara. Vism 7; PmA 14.447; VbhA 330.

2.4 Overtredingen

Op basis van de minimale vijf leefregels voor lekenbeoefenaren en de eigenschappen en bijzonderheden van een lekenorganisatie, worden de volgende normen opgesteld als ethische code van het huis.

De volgende overtredingen van de ethische code hebben specifiek betrekking op Dhammadipa en vormen een integraal deel van het huishoudelijk reglement:

1. Een lid of een aantal leden mag geen fysieke of morele schade, direct of indirect, bij een ander lid of groep van leden veroorzaken.
2. Een lid of een aantal leden mag geen bezittingen of eigendommen, bewust of indirect, van een ander lid of groep van leden ontvreemden.
3. Een leraar/lerares of een begeleider/begeleidster, actief bij Dhammadipa, mag binnen de context van kennisoverdracht, geen buitenechtelijke liefdes- of seksuele relatie met een yogi onderhouden.
4. Een lid of een aantal leden mag niet liegen, opzettelijk personen tegen elkaar uitspelen, roddelen of grove taal gebruiken tegen een ander lid of groep van leden.
5. Een lid of een aantal leden mag binnen de muren van Dhammadipa geen geestverruimende middelen, tabak of alcohol gebruiken.
6. Alle vormen van discriminatie, intimidatie, fraude, pesten en kwetsen zijn ongewenst.
7. Een ruimte mag alleen gesloten zijn als er minimaal drie personen in de ruimte aanwezig zijn. Zijn er minder dan drie personen aanwezig dan wordt de deur open gehouden. Tenzij de aanwezige personen geen bezwaar hebben tegen het sluiten van de deur.
8. Tussen een begeleid(st)er en yogi mag geen relatie ontstaan die de nodige vertrouwensfunctie t.b.v. de dhamma-ontwikkeling overschrijdt. Beiden moeten ervoor zorgen dat er geen mentale afhankelijkheidsrelatie ontstaat.
9. Als een begeleider en een yogi een liefdesrelatie krijgen, moeten zij de relatie begeleider-yogi verbreken.
10. Seksueel getinte toespelingen of flirten zijn ongewenst.
11. Een lid of een aantal leden mag de persoonlijke data van deelnemers aan activiteiten van Dhammadipa niet gebruiken voor andere doeleinden.
12. Tussen begeleid(st)er en yogi of bezoekers onderling mag geen materiële of immateriële schuldrelatie ontstaan.

2.5 Gevolgen van overtredingen

In de oorspronkelijke boeddhistische context was de zwaarste straf verwijdering uit de gemeenschap van monniken.

Bij Dhammadipa gelden de volgende sancties, oplopend in zwaarte:

1. Waarschuwing om aan het verbreken van de codes te herinneren.
2. Formele berisping door de begeleidende leraar/lerares. Of door de kring van leraren als het een leraar/lerares is, die de regels heeft overtreden.
3. Meldplicht en verslagplicht van gedragsverbetering aan de begeleidende leraar/lerares. Of aan de kring van leraren als het een leraar/lerares is, die de regels heeft overtreden.
4. Tijdelijk onder toezicht of curatele van een andere aangewezen leraar/lerares staan.
5. Ontzegging van het begeleiden van meditatiegroepen en activiteiten van Dhammadipa.
6. Tijdelijk ontzegging van het bezoeken van activiteiten en ruimtes van Dhammadipa.
7. Verwijdering uit de begeleiders- en/of lerarenkring van Dhammadipa.
8. Bekendmaking van de tekortkomingen en negatief advies aan andere verwante Vipassana-centra en andere meditatie- en/of boeddhistische centra.
9. Tot nader bericht ontzegging toegang tot alle activiteiten en ruimtes van Dhammadipa.

3 Vertrouwenspersonen

3.1 Vertrouwenspersoon

Er is, voor het geval er een overtreding plaatsvindt, een vertrouwenspersoon nodig om als een eerste, neutrale aanspreekpunt te fungeren.

De vertrouwenspersoon is een op een specifiek vakgebied gekwalificeerd buitenstaander. Deze heeft tot taak de eerste opvang van personen die een overtreding willen melden of hebben meegemaakt te verzorgen. Het maakt hierbij niet uit of de overtreding door een begeleider, leraar of vrijwilliger is begaan.

Werkgebied vertrouwenspersoon

Naar gelang omstandigheden en de wensen van een klachtindiener, kan een vertrouwenspersoon:

- het slachtoffer adviseren en eventueel het bestuur informeren;
- bemiddelen tussen de betrokken partijen;
- de klachtindiener ondersteunen bij het proces van het indienen van een formele klacht;
- de klachtindiener ondersteunen bij het doen van formele aangifte;
- de klachtindiener ondersteunen bij het zetten van de eerste stappen naar professionele (slachtoffer)hulp.

Regie

De regie ligt in alle gevallen bij de klachtindiener.

Kenmerken vertrouwenspersoon

Zorgvuldigheid en betrouwbaarheid zijn de belangrijkste kenmerken van een vertrouwenspersoon. Vertrouwenspersonen zijn wel bekend met Dhammadipa, maar maken geen deel uit van de bestuurlijke organisatie of meditatieactiviteiten. Hierdoor is er voldoende afstand om onafhankelijkheid te kunnen waarborgen en betrouwbaar met informatie om te kunnen gaan.

Benoeming van de vaste vertrouwenspersonen geschiedt apart door het bestuur van Dhammadipa. De namen van de benoemde personen zullen gepubliceerd worden op de site van Dhammadipa.

Aantal vertrouwenspersonen

Het aantal vertrouwenspersonen bij Dhammadipa is gesteld op twee personen: één man en één vrouw.

3.2 Onverhoopte situatie

Doet zich onverhoopt een situatie van ongewenst gedrag voor dan ziet het bestuur graag dat betrokkenen een beroep doen op de ondersteuning van de onafhankelijke vertrouwenspersoon. Natuurlijk kan ook een beroep worden gedaan op een ander vertrouwd persoon die niet bekend of verbonden is aan Dhammadipa.

Melding onverhoopte situatie

- Voor alle bezoekers en vrijwilligers van Dhammadipa is de vertrouwenspersoon telefonisch benaderbaar voor problemen die te maken hebben met het overschrijden van de ethische code.
- Het bestuurslid, de leraar, begeleider of vrijwilliger wijst de klachtindiener op de diensten van de vertrouwenspersoon.
- Als in eerste instantie contact is opgenomen met een begeleid(st)er, leraar/lerares of vrijwilliger over een situatie dan kan op verzoek van de klachtindiener de vertrouwenspersoon worden ingeschakeld.
- Alleen met toestemming van de klachtindiener kunnen bestuursleden of derden in kennis worden gesteld en vindt, indien gewenst, verder overleg plaats.

3.3 Specifieke dienstverlening door de vertrouwenspersoon

De vertrouwenspersoon kan de volgende diensten aan de klachtindiener verlenen:

- Op initiatief van de klachtindiener kan een klacht direct of in een later stadium, maar niet later dan 5 jaar, aan de vertrouwenspersoon voorgelegd worden.
- De vertrouwenspersoon houdt van alle zaken een eenvoudige, vertrouwelijke rapportage bij.
- De vertrouwenspersoon brengt, alleen met toestemming van klachtindiener, rapport uit aan het bestuur.
- De vertrouwenspersoon begeleidt de klachtindiener bij het verdere verloop en met een eventuele aangifte bij de politie.
- De vertrouwenspersoon bemiddelt, beantwoordt vragen, verwijst naar hulpinstanties, onderzoekt indien nodig en registreert.
- De vertrouwenspersoon behandelt zaken in vertrouwelijke sfeer en zorgt er voor dat de vertrouwelijkheid is gegarandeerd.
- De vertrouwenspersoon adviseert het bestuur, gevraagd en ongevraagd, over zaken rond ongewenst gedrag en hoe dit te voorkomen is.

4 Ethische commissie

4.1 Conflicthantering

De bovenstaande uitgangspunten en normen voor ethiek, morele training en bewaking van moraliteit, vormen de basis voor de beoefening van de Vipassana-meditatie.

Een belangrijk uitgangspunt bij ethisch handelen is voor Dhammadipa dat op een verstandige en wijze manier met conflicten wordt omgegaan. Conflicten onder ogen zien en er van leren behoren onlosmakelijk bij de beoefening. Bij het oplossen van conflicten gaat het niet om goed of slecht, schuld of onschuld, winnen of verliezen, daders en slachtoffers. Het gaat veel meer om het onder ogen zien van al het leed dat bij de betrokkenen veroorzaakt wordt.

4.2 Ethische commissie

Conflicten kunnen niet altijd door de opposanten alleen worden opgelost. Als er iets speelt, kan altijd contact met de onafhankelijke vertrouwenspersoon worden opgenomen. Het kan zijn dat de klachtindiener de situatie, klacht of onbehagen, in samenspraak met deze vertrouwenspersoon, aan een ethische commissie voor wil leggen. Er kan dan een klachtenprocedure worden gestart.

De ethische commissie zal bestaan uit integere en gerespecteerde bestuurders, leraren en Vipassana-beoefenaren die onafhankelijk staan ten opzichte van Dhammadipa.

De commissie wordt uit minimaal drie personen en maximaal vijf onafhankelijke personen gevormd.

4.3 Functie ethische commissie

De ethische commissie kan behulpzaam zijn bij het vinden van een heldere en compassievolle oplossing, waarbij gestreefd wordt naar verzoening.

Tot haar taak zal behoren:

- het onderzoeken naar het feitelijke verloop van het conflict;
- het onderzoeken naar de motieven, beleving en achtergronden van het conflict;
- het vaststellen van de feiten of het feitelijke gebeuren;
- het zoeken naar een oplossing;
- het adviseren van het bestuur bij het innemen van een standpunt rond het conflict en de eventuele gevolgen voor de betrokken partijen.

4.4 Opstart klachtenprocedure

1. De klachtindiener neemt contact op met de vertrouwenspersoon.
2. Als de klachtindiener en de vertrouwenspersoon de zaak niet samen kunnen oplossen, kan deze desgewenst verder worden geleid naar de ethische commissie. De klachtindiener en de vertrouwenspersoon sturen hiertoe een brief met inhoudelijke informatie (situatie, betrokkenen etc.) naar het bestuur.
3. Het bestuur stelt de ethische commissie samen. (Zie **4.2 Ethische commissie** voor de commissiesamenstelling.) Afhankelijk van de aard en ernst van de klacht kan de commissie uitgebreid worden. Bij specifieke of complexe situaties worden externe deskundigen betrokken.
4. De ethische commissie hoort alle betrokkenen en vormt een helder beeld van de toedracht (niet alleen in feitelijke, maar ook in psychologische zin).
5. De ethische commissie geeft een advies aan het bestuur.
6. Het bestuur onderneemt actie om het probleem met alle betrokkenen op te lossen.
7. De vertrouwenspersonen worden geïnformeerd.

4.5 Voorbereidingsperiode

Het bestuur streeft ernaar om binnen twee weken nadat de brief van de klachtindiener en vertrouwenspersoon is ontvangen, een commissie bijeen te roepen. Het streven is om binnen vier weken nadat de commissie is samengesteld tot de afronding van de klacht te komen.

4.6 Uitzonderlijke situatie

Het bestuur van Dhammadipa kan op basis van signalen van onrechtmatigheden binnen Dhammadipa zelf ook besluiten tot het instellen van een (ethische) commissie.

5 Ontwikkeling en herstellen van moraliteit

5.1 Basis van de moraliteit herstellen

In de ogen van het Theravada-boeddhisme is schuld een momentopname. Net als alle andere samengestelde dingen is het niet permanent of blijvend. Iemand die een overtreding gepleegd heeft, berouw toont en bereid is om zich te verbeteren, verdient het vertrouwen van de medebeoefenaren en een kans om zich te kunnen bewijzen.

In plaats van schuld is schaamte (*hiri*) en schroom (*ottappa*) de basis voor alle moraliteit⁸. Alle euveldeedens zijn een gevolg van hun tegengestelden: schaamteloosheid (*ahiri*) en gebrek aan schroom (*anottappa*). Als men te vaak toegeeft aan onheilzame intenties zoals begeerte en haat, verschromen de factoren schaamte en schroom en nemen hun tegenhangers (*ahiri* en *anottappa*) toe.

Gevolgen van het ontbreken van schaamte en schroom

Concreet betekent het ontbreken van schaamte dat de natuurlijke afkeer voor de verkeerde daad niet meer gevoeld wordt. En evenmin de natuurlijke schroom om de daad te plegen. Langdurig volgehouden begeerte of haat maakt enigszins blind. Daarom is het belangrijk om na het begaan van een overtreding goed naar de gevolgen voor het eigen karakter te kijken. En zichzelf eventueel verplichtingen op te leggen die corrigerend kunnen werken.

Dit is geen boete in de zin van straf, ook al lijkt het daar soms op gezien van de buitenkant. In de beoefening is dit eerder een intentie om het karma van de overtreder te beschermen.

5.2 Verwerking van eigen fouten

Allereerst dient men eigen fouten te erkennen en dit openlijk op te biechten aan een medebeoefenaar of begeleider.

Dit houdt in:

- erkenning van het lijden dat het gedrag heeft aangericht;
- erkenning van de factoren die tot het gedrag hebben geleid en
- vermijding van extremen in de verwerking.

Zelfpijniging en zelfdoding moeten vermeden worden. Dat kan door zich alle factoren, zowel interne psychologische als de externe feitelijke, voor de geest te halen. Zo wordt de werking van de onheilzame factoren onderkend. In laatste instantie is er geen persoon die de schuld krijgt van de fout, want in de hoogste werkelijkheid bestaat er geen zelf, geen ik, geen persoon.

5.3 Opnieuw bevestigen van de leefregels

Na overtreding van zelf opgenomen regels, is het geraden de ethische regels opnieuw op zich te nemen. De persoon (in relatieve zin) kan als het ware met een schone lei beginnen en voelt zich weer opgenomen in de harmonie der dingen. De erkenning van de overtreding maakt het mogelijk om ook naar betrokkenen toe erkenning te geven.

Omgekeerd is de erkenning naar anderen een bevestiging voor de persoon zelf dat er werkelijk een nieuwe koers nodig is. Hoewel er in hogere zin geen zelf is waaraan de schuld van de daad uit het verleden toegeschreven kan worden, is het wel mogelijk en zelfs raadzaam in het heden verantwoordelijkheid voor een verleden daad op zich te nemen. Niet voortvloeiend uit een knagend schuldbesef, maar vanuit een gevoel van verbondenheid met alle mensen en gebaseerd op een erkenning van het verleden.

⁸ In de Kaṇha Sutta (A 2.1.7); Sukka Sutta (A 2.1.8) en Hiri Ottappa ook bekend als Cariya Sutta (A 2.1.9).

5.4 Verwerking van andermans fouten

Voor de klagende houdt de boeddhistische visie in dat het niet raadzaam is te blijven steken in onheilzame gevoelens als wrok, verdriet, slachtofferschap etc.

Niet omdat deze gevoelens moreel verwerpelijk zouden zijn, maar omdat ze de persoon zelf alleen maar meer lijden brengen. Het is vaak een lange weg om zich hiervan te bevrijden.

Als we inzien dat onheilzame factoren en niet de persoon die de overtreding beging, de diepere oorzaak zijn van ellende krijgt vergeving een kans.

Erkenning van andermans fouten

Bij erkenning van een overtredend feit, dienen de namen van de betrokkenen, de plaats en het tijdstip bekend te zijn bij het bestuur. Al dan niet door bemiddeling van een vertrouwenspersoon. Daarbij moet het vaststaan dat het niet gaat om verdachtmakingen of goede-naam-bezoedeling. Het weerwoord van de aangeklaagde partij, indien er sprake is van een klachtindiening, wordt altijd gehoord.

Staat het feit vast, dan ligt het voor de hand dat alle betrokkenen, inclusief het bestuur en de begeleidende leraar, het feit als zodanig aanvaarden.

Aanvaarding van andermans fouten

Acceptatie van een feit houdt in dat een voorval erkend wordt zoals het ervaren wordt door de klachtindiener en de overtreder. Het normaliseren van de binding tussen de betrokkenen en het herstellen van evenwicht in de relatie, ook met betrekking tot ieders leefregels, dient als uitgangspunt voor het bestuur. Dat kan alleen als blijkt dat de dader berouw betoont en verbetering belooft. In geval dat een feit vaststaat en de overtreder geen berouw toont dan is er geen ander alternatief dan het verbreken van de relatie met diegene.

Vergeving van andermans fouten

Bij erkenning en berouw door de overtreder en gebleken behoefte om te vergeven bij de klachtindiener, streeft het bestuur naar een normalisatie van de relatie tussen deze twee. Vergeving kan niet als een gebod gegeven worden. Wel kan de weg naar vergeving gewezen worden. Een eerlijk onderzoek van het individu zelf kan leiden tot de vaststelling dat het zeer moeilijk is en vaak niet lukt om aan onheilzame factoren, begeerte, afkeer en onwetendheid, weerstand te bieden.

5.5 Nazorg voor alle betrokkenen

Zowel klachtindiener als overtreder zullen in geval van een genormaliseerde relatie de behoefte hebben om zich verder te ontplooien op het spirituele pad.

Mededogen en liefdevolle vriendelijkheid zullen vanuit het gezichtspunt van de betrokkenen belangrijke factoren vormen voor het proces van helen. En het opnieuw verkrijgen van vertrouwen in het eigen vermogen zich aan de leefregels te kunnen houden.

Vanuit het gezichtspunt van de buitenstaanders, dan wel de indirecte betrokkenen, zullen het delen van verdiensten, uitstralen van mededogen en liefdevolle vriendelijkheid ook bijdragen in het herstel van vertrouwen in alle betrokkenen.

Het bestuur zal gelegenheden die hiervoor zijn bedoelt, voldoende faciliteren.

6. Completering en amendementen van de code

6.1 Onvolledigheid van de clauses

De ethische code is met zorgvuldigheid opgesteld, maar kan nooit de omvang van alle aspecten van het menselijk handelen bedekken. In die zin zijn de clauses van nature onvolledig en niet alomvattend.

Als er in de toekomst behoefte ontstaat om de code te verbeteren dan kunnen de completerende elementen ter amendering aan het bestuur voorgelegd worden.

6.2 Amendementen

Het bestuur aanvaardt de ethische code als leidraad voor het moreel handelen binnen Dhammadipa. Met directe geldigheid aangenomen tot nader bepaling voor vrijwilligers en bezoekers van Dhammadipa.

Delen of onderdelen van de ethische code kunnen altijd aangepast worden naar nieuwe inzichten en behoefte van concrete situaties. De amendementen moeten hiertoe in een daarvoor aangekondigde bestuursvergadering worden voorgesteld.

De voorstellen en agendering zijn minimaal vier weken voor de vergadering bekend bij de bestuursleden.

Lijst van gebruikte afkortingen

A	Aṅguttara Nikāya
MN	Majjhima Nikāya
PmA	Patisambhidamagga-aṭṭhakathā
VbhA	Vibhaṅga-aṭṭhakathā
Vism	Visuddhimagga